

ANH ĐĂNG TUYẾN

PHÁT TRIỂN THANH TOÁN KHÔNG DÙNG TIỀN MẶT TẠI VIỆT NAM: THÀNH TỰU VÀ GIẢI PHÁP

BÙI THU THỦY

TRONG NHỮNG NĂM QUA, ĐẶC BIỆT LÀ GIAI ĐOẠN 2011-2015, HOẠT ĐỘNG THANH TOÁN KHÔNG DÙNG TIỀN MẶT (TTKDTM) TẠI VIỆT NAM ĐÃ CÓ SỰ PHÁT TRIỂN MẠNH MẼ CẢ VỀ QUY MÔ VÀ CHẤT LƯỢNG DỊCH VỤ, NGÀY Càng ĐÁP ỨNG TỐT HƠN NHU CẦU THANH TOÁN CỦA DOANH NGHIỆP, NGƯỜI DÂN, PHÙ HỢP VỚI ĐIỀU KIỆN, BỐI CẢNH CỦA NỀN KINH TẾ ĐẤT NƯỚC VÀ XU THẾ CHUNG CỦA THẾ GIỚI.

Hoàn thiện hành lang pháp lý

Để tạo cơ sở cho hoạt động TTKDTM phát triển, có thể thấy hành lang pháp lý cho hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt đã được rà soát, chỉnh sửa, bổ sung và ban hành mới để hướng dẫn và điều chỉnh các hoạt động thanh toán.

Bên cạnh đó, cơ sở hạ tầng và công nghệ phục vụ TTKDTM, nhất là thanh toán điện tử được các ngân hàng chú trọng đầu tư, nâng cao chất lượng và phát huy hiệu quả nhằm tạo sự phát triển đồng bộ, bảo đảm an ninh, an toàn hoạt động TTKDTM, phục vụ tốt cho việc cung ứng và ứng dụng các dịch vụ, phương tiện TTKDTM mới, hiện đại. Trong đó, hệ thống thanh toán điện tử liên ngân hàng tiếp tục đóng vai trò là hệ thống thanh toán cốt lõi, quan trọng nhất của nền kinh tế, giao dịch thanh toán được thực hiện nhanh, kịp thời, an toàn và chính xác, phục vụ tốt phát triển TTKDTM trong nền kinh tế, nâng cao hiệu quả kinh tế và hoạt động

của hệ thống ngân hàng. Hệ thống đã kết nối khoảng 355 đơn vị thành viên thuộc NHNN và 96 tổ chức tín dụng trong toàn quốc, đáp ứng nhu cầu thanh, quyết toán tức thời với số lượng giao dịch thanh toán ngày càng tăng của nền kinh tế. Hệ thống hiện có số lượng giao dịch bình quân đạt trên 230.000 giao dịch/ngày, với tổng giá trị khoảng 220.000 tỷ đồng/ngày.

Hệ thống thanh toán nội bộ của các ngân hàng thương mại (NHTM), nhất là các ngân hàng lớn, đã có sự phát triển vượt bậc, nhờ sự đầu tư về cơ sở hạ tầng và triển khai ứng dụng mạnh mẽ công nghệ phục vụ cho hoạt động thanh toán. Hầu hết các NHTM đã thiết lập được hệ thống ngân hàng lõi (core banking), phát triển hệ thống thanh toán nội bộ với kỹ thuật, công nghệ tiên tiến, cho phép các NHTM cung ứng các dịch vụ, phương tiện thanh toán hiện đại, mang lại nhiều tiện ích cho khách hàng.

Đặc biệt, NHNN đã tập trung chỉ đạo, triển khai xây dựng Trung tâm

chuyển mạch thẻ thống nhất, đặc biệt là thực hiện hoàn thành Phương án sáp nhập Smartlink vào Banknetvn để tập trung chuyển mạch về một đầu mối, qua đó tạo thuận lợi và hiệu quả hơn trong việc kết nối, chuyển mạch thẻ tại Việt Nam.

Hạ tầng kỹ thuật phục vụ cho thanh toán thẻ được cải thiện, số lượng ATM và POS có tốc độ tăng trưởng nhanh; đến cuối năm 2015, trên 16.930 ATM và trên 223.380 POS/EDC được lắp đặt (ATM tăng 48% và POS tăng 330% so với đầu năm 2011). Với sự chỉ đạo của NHNN, các công ty chuyển mạch thẻ đã hoàn thành kết nối liên thông hệ thống ATM/POS trên phạm vi toàn quốc, qua đó thẻ của một ngân hàng đã có thể sử dụng để rút tiền và thanh toán tại hầu hết ATM/POS của các ngân hàng khác.

Trong các năm qua, Bộ Công an, đặc biệt là Cục Cảnh sát phòng chống tội phạm công nghệ cao (C50) đã tích cực, chủ động trong việc điều tra, phát hiện, xử lý nhiều vụ việc gian lận, lừa

đạo trong thanh toán thẻ, thanh toán điện tử, đồng thời xây dựng, trình Chính phủ ban hành Nghị định số 25/2014/NĐ-CP quy định về phòng, chống tội phạm và vi phạm pháp luật khác có sử dụng công nghệ cao, trong đó có hoạt động thanh toán điện tử. NHNN cũng chỉ đạo các ngân hàng kịp thời trao đổi thông tin, phối hợp chặt chẽ với C50 trong việc phòng chống tội phạm sử dụng công nghệ cao, đảm bảo an ninh, an toàn trong thanh toán điện tử.

Đa dạng hóa các sản phẩm dịch vụ

Các dịch vụ thanh toán, nhất là thanh toán điện tử, được phát triển mạnh, đa dạng với nhiều sản phẩm, phương tiện mới, an toàn, tiện lợi, góp phần thúc đẩy thương mại điện tử (TMĐT) phát triển và đáp ứng tốt hơn nhu cầu thanh toán của khách hàng. Bên cạnh các dịch vụ thanh toán truyền thống, hầu hết các NHTM đã và đang triển khai các dịch vụ thanh toán mới, hiện đại như Thẻ ngân hàng, Internet Banking, Mobile Banking, Ví điện tử nhằm đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của khách hàng, phù hợp với xu thế thanh toán của các nước trong khu vực và trên thế giới. Đặc biệt, thẻ ngân hàng đã có sự phát triển khá mạnh cả về số lượng thẻ phát hành và giá trị giao dịch. Đến cuối năm 2015, số lượng thẻ phát hành đã đạt 99,5 triệu thẻ (tăng trên 220% so với đầu năm 2011). Các NHTM đã tích hợp

thêm nhiều tính năng vào thẻ ngân hàng để sử dụng thanh toán tiền điện, nước, cước viễn thông, bảo hiểm, phí giao thông, thanh toán trực tuyến; đồng thời, các NHTM cũng quan tâm hơn đến việc cải thiện chất lượng dịch vụ thẻ, chú trọng tăng độ an toàn của thẻ ngân hàng.

Việc triển khai các dịch vụ thanh toán điện tử, đặc biệt là dịch vụ Internet Banking, đã đạt được những kết quả đáng ghi nhận, thu hút số lượng khách hàng sử dụng dịch vụ khá lớn cũng như số lượng và giá trị giao dịch tăng cao; thể hiện tiềm năng, xu hướng trong phát triển dịch vụ ngân hàng hiện đại, qua đó tạo thêm kênh thanh toán mới, thuận tiện và mang lại lợi ích cho người tiêu dùng, nhà cung cấp hàng hóa và cả ngân hàng. Đến nay, có khoảng 66 tổ chức cung ứng dịch vụ thanh toán (TCCUDVTT) triển khai dịch vụ thanh toán qua Internet và 36 TCCUDVTT cung ứng dịch vụ thanh toán qua điện thoại di động.

Các NHTM quan tâm phát triển các dịch vụ ngân hàng bán lẻ, khách hàng cá nhân, tình hình mở và sử dụng tài khoản cá nhân tiếp tục tăng lên, hiện đã đạt trên 60,2 triệu tài khoản. Một số NHTM bước đầu triển khai dịch vụ thanh toán tiền điện, tiền nước, cước phí điện thoại, viễn thông, truyền hình cáp, mua xăng dầu, phí bảo hiểm và một số khoản thu khác như học phí, phí giao thông không dùng ... qua tài khoản, giảm dần việc nhân viên các tổ

chức cung ứng dịch vụ phải trực tiếp thu bằng tiền mặt.

Đối với dịch vụ thanh toán thẻ qua ATM, NHNN đã chỉ đạo thực hiện nhiều biện pháp khá quyết liệt, thường xuyên đôn đốc, nhắc nhở các đơn vị liên quan tăng cường kiểm tra, giám sát hoạt động, rà soát, bổ sung các quy trình, quy định cần thiết trong lắp đặt, sử dụng ATM; phát hiện, xử lý kịp thời những sự cố phát sinh. Trong thời gian qua, mặc dù đôi khi vẫn còn xảy ra các trường hợp trục trặc, ngừng hoạt động, quá tải nhưng nhìn chung dịch vụ ATM đã đáp ứng khá tốt nhu cầu giao dịch của khách hàng, chất lượng dịch vụ, an ninh, an toàn được cải thiện; hệ thống được vận hành khá thông suốt và hiệu quả.

Hoạt động thanh toán qua ngân hàng của các doanh nghiệp được tiếp tục phát triển. Nhà nước cũng đã ban hành các chính sách khuyến khích doanh nghiệp TTKDTM qua ngân hàng. Các NHTM đã chủ động, tích cực tiếp cận các doanh nghiệp, kể cả doanh nghiệp FDI để cung cấp thông tin về đặc điểm và tiện ích của từng loại phương tiện, dịch vụ TTKDTM, tạo điều kiện cho doanh nghiệp trong việc mở tài khoản và tiếp cận các dịch vụ thanh toán. Đến nay, đối với các khách hàng lớn của NHTM (các doanh nghiệp, tổ chức), phần lớn các giao dịch thanh toán bằng phương thức chuyển khoản đã được thực hiện qua ngân hàng.

Các tổ chức tín dụng đã quan tâm đến việc giải ngân vốn vay bằng chuyển khoản trực tiếp cho người bán hàng hóa, vật tư, dịch vụ cho khách hàng vay vốn thụ hưởng và coi đây là biện pháp quan trọng để kiểm soát vốn vay sử dụng đúng mục đích nhằm đảm bảo an toàn vốn cho vay.

Về phát triển thanh toán thẻ qua điểm chấp nhận thẻ (POS), NHNN đã ban hành và tập trung chỉ đạo thực hiện Kế hoạch tổng thể phát triển thanh toán thẻ qua POS giai đoạn 2014-2015 (Kế hoạch 02/KH-NHNN) để nâng cao số lượng, giá trị giao dịch thanh toán qua POS. Đến nay, nhận thức chung của xã hội ở các tỉnh, thành phố lớn đã có

ẢNH ĐĂNG TUYẾN

Hạ tầng kỹ thuật phục vụ cho thanh toán thẻ được cải thiện, số lượng ATM và POS có tốc độ tăng trưởng nhanh

chuyển biến rõ nét và tích cực; số lượng, giá trị thanh toán qua POS tăng nhanh, hiệu quả và chất lượng hơn. Bên cạnh đó, NHNN cũng chỉ đạo phát triển thanh toán POS trên thiết bị di động (mPOS), ứng dụng công nghệ hiện đại với chi phí thấp, dễ sử dụng, mở ra khả năng mới để phát triển nhanh các điểm chấp nhận thẻ; đồng thời chấp thuận cho một số NHTM triển khai dịch vụ mPOS và được thí điểm sử dụng hóa đơn thanh toán điện tử.

Đối với việc phát triển TTKDTM ở khu vực nông thôn, NHNN đã xây dựng và triển khai Đề án thí điểm một số hình thức TTKDTM ở khu vực nông thôn giai đoạn 2014-2015, qua đó sử dụng các phương thức thanh toán hiện đại nhưng dễ sử dụng, phù hợp với địa bàn nông thôn để mở rộng, thúc đẩy TTKDTM trên địa bàn nông thôn, vùng sâu, vùng xa, hải đảo. Đến nay, NHNN đã chấp thuận triển khai thí điểm mô hình: dịch vụ thanh toán do MB phối hợp với Viettel thực hiện; dịch vụ thanh toán do PGBank phối hợp với Petrolimex thực hiện; dịch vụ thanh toán do Vietcombank phối hợp với M_Service thực hiện và đang chỉ đạo triển khai các nội dung khác. Trong thời gian đầu thực hiện, các mô hình thực hiện thí điểm đã đạt một số kết quả khả quan ban đầu.

Thanh toán trực tuyến trong thương mại điện tử (TMĐT) đang tăng nhanh. NHNN đã phối hợp với Bộ Công thương trong việc phát triển thanh toán điện tử trong TMĐT, như: nghiên cứu các giải pháp giám sát, quản lý giao dịch thanh toán trong TMĐT; tổ chức tọa đàm về thanh toán trong TMĐT; và phối hợp triển khai Chương trình phát triển TMĐT quốc gia giai đoạn 2014 - 2020 đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt.

Tăng cường giám sát hệ thống thanh toán

NHNN đã ban hành Chiến lược giám sát các hệ thống thanh toán tại Việt Nam giai đoạn 2014 - 2020 với mục tiêu đảm bảo sự hoạt động ổn định, an toàn và hiệu quả của hệ thống thanh toán quốc gia cũng như các hệ

thống, phương tiện, dịch vụ thanh toán trong nền kinh tế. Đồng thời từng bước triển khai thực hiện chức năng giám sát đối với các hệ thống thanh toán của Việt Nam, tổ chức thực hiện giám sát hàng ngày đối với Hệ thống thanh toán điện tử liên ngân hàng, theo định hướng phù hợp với yêu cầu giám sát của Ngân hàng Trung ương theo thông lệ quốc tế nhằm hoàn thiện hệ thống, đảm bảo hệ thống thanh toán hoạt động an toàn, hiệu quả.

Nhìn chung, hoạt động TTKDTM trong thời gian qua đã có nhiều chuyển biến mạnh mẽ, khuôn khổ pháp lý ngày càng hoàn chỉnh theo định hướng của Nhà nước, Chính phủ, phù hợp với thông lệ quốc tế. Tỷ trọng tiền mặt/tổng phương tiện thanh toán có xu hướng giảm dần, từ 14,02% năm 2010 đến nay còn khoảng trên 12%. Nhiều phương tiện và dịch vụ thanh toán mới, hiện đại, tiện ích đã ra đời trên cơ sở ứng dụng các thành tựu của khoa học công nghệ thông tin và viễn thông, đáp ứng tốt hơn các nhu cầu của người sử dụng dịch vụ thanh toán cũng như yêu cầu của nền kinh tế. Một số lĩnh vực có tốc độ tăng trưởng nhanh. Cơ sở hạ tầng phục vụ cho hoạt động thanh toán ngày càng được tăng cường và nâng cao chất lượng. Số lượng ATM và POS tăng trưởng nhanh. Hoạt động thanh toán và các hệ thống thanh toán do NHNN tổ chức, quản lý và vận hành ngày càng được hoàn thiện và phát triển.

Các giải pháp phát triển TTKDTM giai đoạn 2016 - 2020

Để hoạt động TTKDTM có sự phát triển mạnh mẽ, đáp ứng tốt hơn nhu cầu của nền kinh tế trong giai đoạn 2016- 2020, NHNN cần tiếp tục hoàn thiện hành lang pháp lý cho hoạt động thanh toán; xây dựng các cơ chế, chính sách khuyến khích phát triển TTKDTM, tăng cường đảm bảo an ninh, an toàn cho các hoạt động thanh toán, nhất là đối với các loại hình, phương tiện, hệ thống thanh toán mới.

Bên cạnh đó, NHNN cũng cần hoàn thiện, phát triển các hệ thống thanh toán; triển khai nâng cấp, mở

rộng, duy trì hoạt động thông suốt, hiệu quả Hệ thống thanh toán điện tử liên ngân hàng; xây dựng, đưa vào vận hành hệ thống thanh toán bù trừ điện tử tự động phục vụ các giao dịch bán lẻ (ACH) tại Việt Nam; phát triển Trung tâm chuyển mạch thẻ thống nhất.

Ngoài ra, cần tiếp tục đa dạng hóa, nâng cao chất lượng các sản phẩm dịch vụ thanh toán, ứng dụng các phương tiện hiện đại; có giải pháp thiết thực đẩy mạnh TTKDTM trong khu vực nông thôn, cung ứng các dịch vụ đa dạng, phong phú gắn với tăng cường Tài chính Toàn diện (Financial Inclusion) ở khu vực nông thôn, vùng sâu, vùng xa.

Việc quản lý, giám sát đối với các hệ thống thanh toán quan trọng, các hệ thống thanh toán, phương tiện, dịch vụ thanh toán mới cũng cần được tăng cường để đảm bảo các hệ thống thanh toán trong nền kinh tế hoạt động an toàn, hiệu quả và thông suốt. Trong đó, các cơ quan chức năng cần chú trọng các biện pháp đảm bảo an ninh, an toàn, bảo mật cho các hệ thống thanh toán quan trọng; tích cực phát hiện, đấu tranh, phòng ngừa, ngăn chặn và xử lý các hành vi vi phạm pháp luật trong lĩnh vực thanh toán thẻ, ATM, POS và các phương thức thanh toán sử dụng công nghệ cao.

Một giải pháp khác cũng không kém phần quan trọng đó là NHNN và hệ thống ngân hàng cần đẩy mạnh công tác truyền thông, quảng bá, phổ biến, hướng dẫn về TTKDTM, giáo dục tài chính, tạo sự chuyển biến trong nhận thức của người dân về TTKDTM và thói quen sử dụng tiền mặt hiện nay.

Có thể nói, hoạt động TTKDTM trong thời gian qua đã đạt được những kết quả quan trọng, góp phần tích cực vào những thành tựu chung của hệ thống ngân hàng và nền kinh tế đất nước. Từ nền tảng đó, cần tiếp tục thực hiện đồng bộ các giải pháp để thúc đẩy phát triển TTKDTM mạnh mẽ hơn trong thời gian tới là một trong những yêu cầu quan trọng, đặc biệt là trong bối cảnh Việt Nam hội nhập ngày càng sâu rộng vào nền kinh tế toàn cầu ■